

„SAMODOSTATNOST u proizvodnji hrane vs GLOBALIZACIJA/Konkurentnost“

Izv. prof. dr. sc. Željka Mesić

Zavod za marketing i inovacije u agrobiznisu

Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet

Hrana je strateški resurs

Svaka kriza – bilo da je riječ o pandemiji, ratu ili klimatskim ekstremima – otvara pitanje: ***proizvodimo li dovoljno vlastite hrane ili ovisimo o uvozu?***

Objašnjenje ključnih pojmova

Hrana - hrana je svaka tvar ili proizvod prerađen, djelomično prerađen ili neprerađen, a namijenjen je konzumaciji ili se može opravdano očekivati da će ga ljudi konzumirati (Zakon o hrani).

Samodostatnost pokazuje u kojoj mjeri "domaća proizvodnja" pokriva potrebe „domaće potrošnje“ (ukupnu potrošnju za ljude, životinje i industriju).

Mjeri se kao omjer:

- $\text{☞ } \textit{proizvodnja} / \textit{potrošnja} \times 100$

Sigurnost opskrbe hranom je širi pojam – ona uključuje ne samo količinu, nego i dostupnost, pristupačnost, stabilnost opskrbe te sigurnost i kvalitetu hrane.

Globalizacija - Liberalizacija trgovine i financijskih usluga, stvaranje globalnih tržišta i veća međuovisnost nacionalnih ekonomija.

Temeljno pravilo bilanciranja

Temeljno pravilo bilanciranja je da se *ukupna proizvodnja pojedinog proizvoda ili agregata* (primjerice pšenica) u jednoj godini saldira s veličinom vanjskotrgovinske razmjene i zaliha. *Ukupna domaće potrošnja* umanjuje se za gubitke, stočnu hranu, sjeme i industrijsku potrošnju.

Dobivena veličina predstavlja *raspoložive količine* za ljudsku potrošnju i dijeli se s brojem potrošača u zemlji kako bi se dobila *potrošnja po stanovniku*.

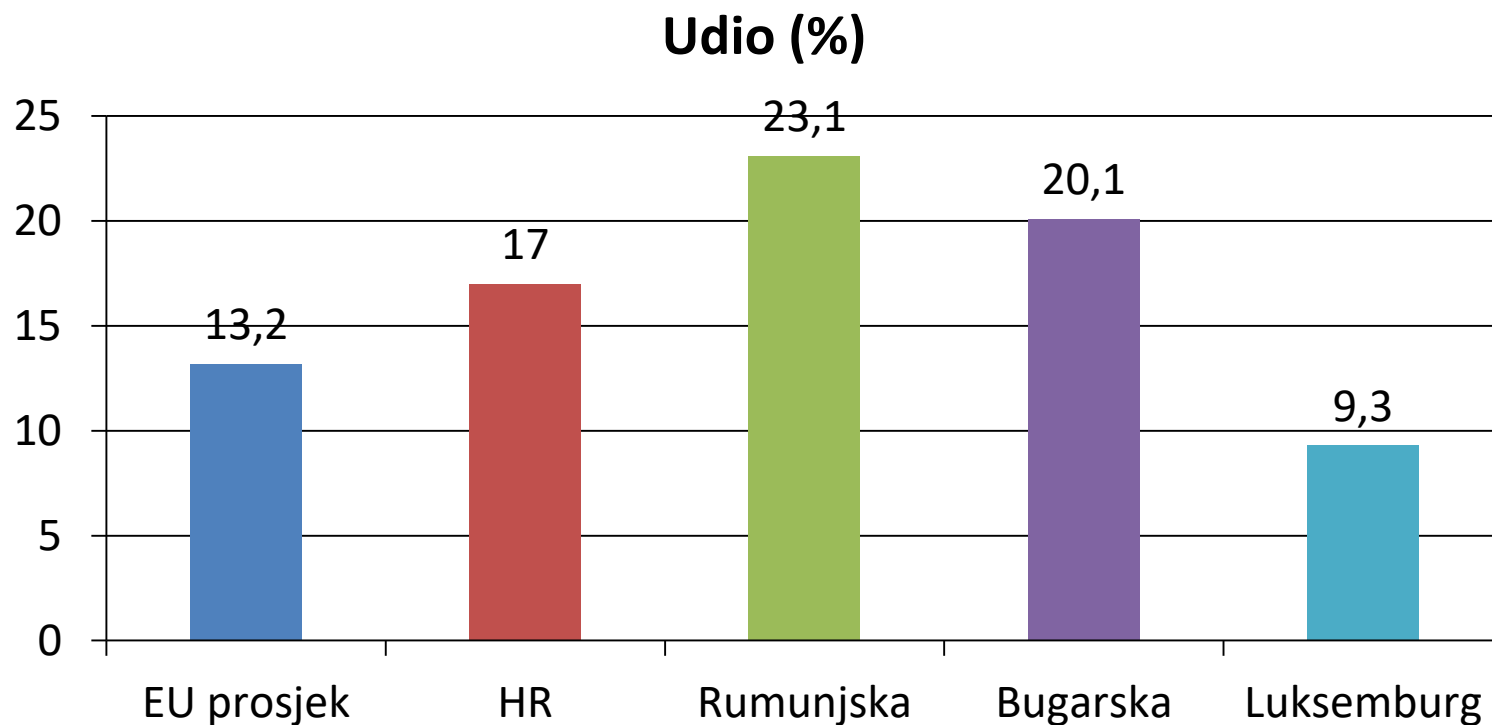
Sve članice koriste jedinstvenu metodologiju Eurostata što omogućuje usporedbe po zemljama.

Primjer: Proizvodno-potrošne bilance žitarica za 2024.

ELEMENTI BILANCE	Pšenica i pir	pšenica tvrda (durum)	pšenica ukupno	kukuruz	raž i suražica	ječam	zob i mješavine	ostalo žito	tritikale	žitarice bez pšenice	žitarice sveukupn o
ZASIJANE POVRŠINE (1 000 ha)	139,59	1,20	140,80	273,16	0,69	60,21	16,75	0,80	7,65	359,26	500,05
PRINOS (100 kg/ha)	58,18	54,56	58,15	75,67	30,95	49,49	32,41	10,92	39,95	68,28	65,42
PROIZVODNJA	812,11	6,56	818,68	2.067,10	2,12	297,93	54,31	0,88	30,57	2.452,90	3.271,57
UKUPAN UVOZ	199,12	32,90	232,02	85,63	2,98	72,55	3,62	0,42	1,00	166,20	398,22
- EU	151,64	31,59	183,23	34,56	2,35	63,64	3,38	0,41	0,98	105,31	288,54
UKUPNI RESURSI	1.011,23	39,47	1.050,70	2.152,73	5,10	370,48	57,93	1,30	31,57	2.619,10	3.669,80
UKUPAN IZVOZ	505,67	18,41	524,08	1.047,36	0,49	176,58	3,89	0,10	1,36	1.229,78	1.753,86
- EU	454,93	15,18	470,12	1.038,35	0,36	132,91	2,80	0,09	1,12	1.175,62	1.645,73
POČETNE ZALIHE	59,54	0,00	59,54	139,56	1,40	37,57	0,57	0,00	0,00	179,10	238,64
KONAČNE ZALIHE	60,13	0,00	60,13	99,68	0,84	30,00	0,70	0,00	0,00	131,22	191,34
PROMJENE ZALIHA	0,59	0,00	0,59	-39,88	-0,56	-7,57	0,13	0,00	0,00	-47,88	-47,29
DOMAĆA POTROŠNJA	504,97	21,06	526,04	1.145,25	5,17	201,47	53,91	1,20	30,21	1.437,19	1.963,23
SJEME	34,90	0,24	35,14	5,21	0,06	11,47	1,09	0,18	1,38	19,39	54,52
GUBICI	20,30	0,13	20,43	62,01	0,05	8,94	1,63	0,02	0,76	73,41	93,85
STOČNA HRANA	107,54	0,66	108,19	990,07	0,13	89,79	48,71	0,88	33,41	1.163,00	1.271,19
- na farmi	70,70	0,00	70,70	733,06	0,13	44,32	47,06	0,11	4,23	828,91	899,60
- industrija stočne hrane	36,84	0,00	36,84	257,02	0,00	45,47	1,65	0,78	29,18	334,09	370,93
INDUSTRIJSKA POTROŠNJA	0,00	0,00	0,00	17,34	0,00	58,24	0,00	0,00	0,00	75,58	75,58
- industrija pića	0,00	0,00	0,00	17,34	0,00	58,24	0,00	0,00	0,00	75,58	75,58
LJUDSKA POTROŠNJA (gross)	342,24	20,04	362,27	70,61	4,92	33,03	2,48	0,12	0,00	111,16	473,43
LJUDSKA POTROŠNJA (net)	256,68	15,03	271,70	49,43	3,94	24,77	1,39	0,12	0,00	79,64	351,35
- po glavi stanovnika/kg	88,52	5,18	93,71	18,27	1,27	8,54	0,64	0,03	0,00	28,75	122
- po glavi stanovnika/ekvivalent br	66,39	3,89	70,28	12,79	1,02	6,41	0,36	0,03	0,00	20,60	90,88
STUPANJ SAMODOSTATNOSTI	160,82	31,16	155,63	180,49	41,08	147,88	100,74	73,12	101,19	171	167

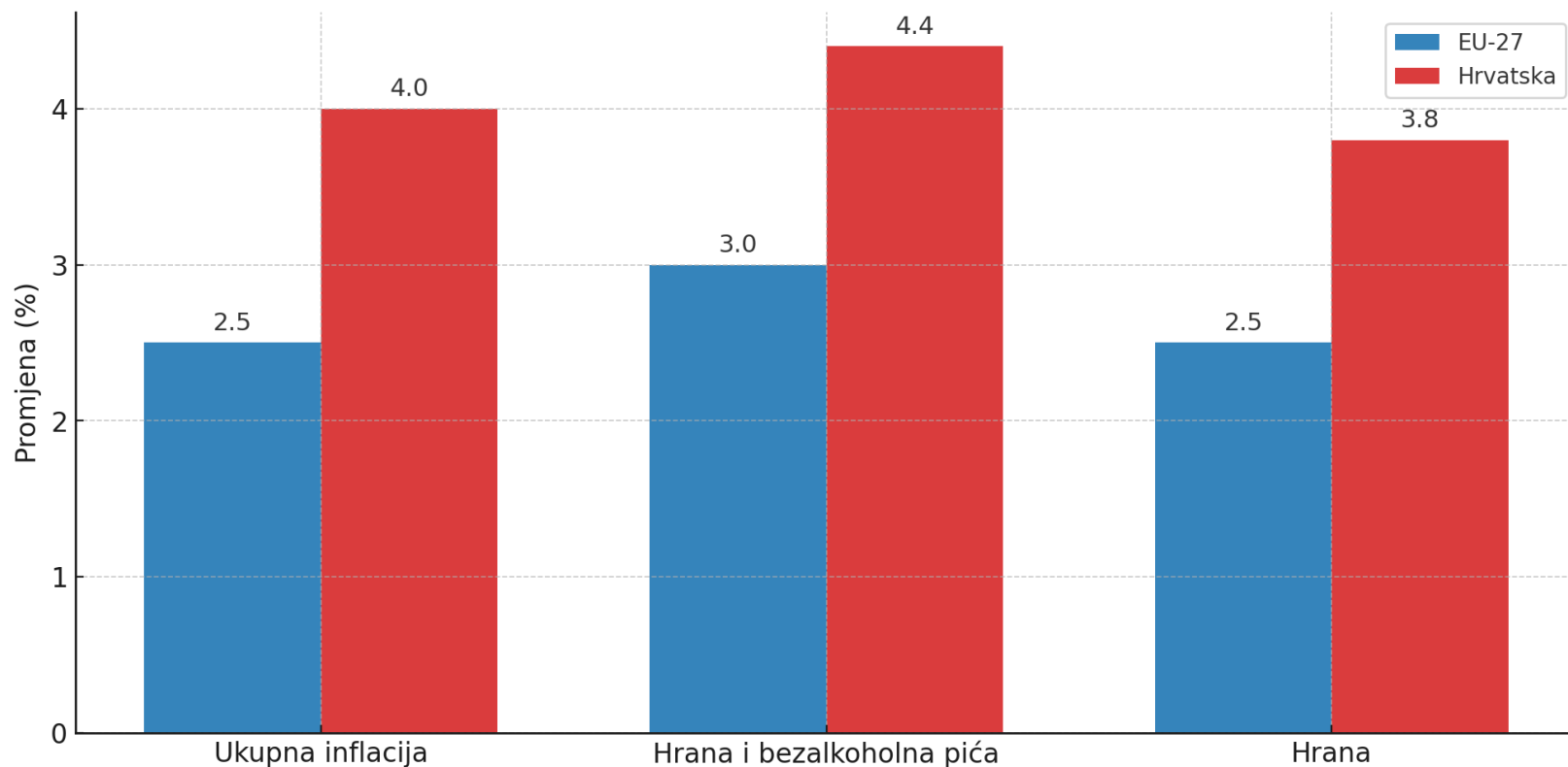
Izvor podataka: Izračunato na temelju podataka DZS RH 2025.

Trošak hrane i pića u ukupnim izdacima kućanstava EU (2024.)

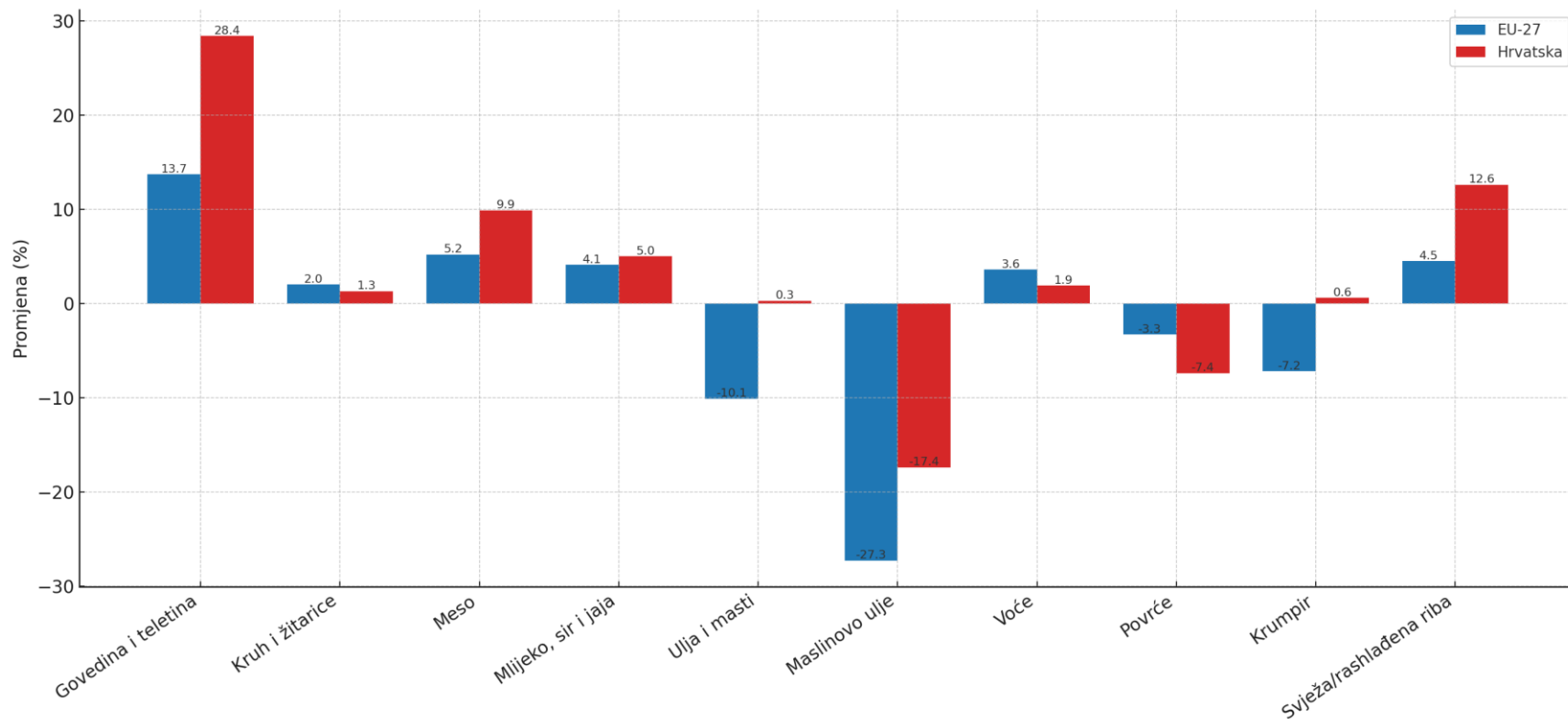
Izvor: obrada autora prema podacima EUROSTATA, 2025.

Stope rasta potrošačkih cijena EU-27 vs. Croatia

Izvor: obrada autora prema podacima EUROSTAT.
Stope rasta potrošačkih cijena u Hrvatskoj i Europskoj uniji (HICP), na dan 19.11.2025

Usporedba promjene cijena prema kategorijama proizvoda: Hrvatska vs EU-27

Izvor: obrada autora prema podacima EUROSTATA.

Stope rasta potrošačkih cijena u Hrvatskoj i Europskoj uniji (HICP), na dan 19.11.2025

Pokazatelji razvoja poljoprivrede

Struktura i značaj poljoprivrede u Europskoj uniji

Pokazatelj	Vrijednost
Broj poljoprivrednih gospodarstava	9,1 mil. (HRV 160 tis.)
- promjena u odnosu na 2005.	–5,3 milijuna (–37 %)
Poljoprivredna gospodarstva < 5 ha	70 %
Gospodarstva > 100 ha	2,7 %
Udio poljoprivrede u BDP-u EU -27	1,3 % (HRV 3-4%)
Udio poljoprivrede u zaposlenosti EU – 27 (8,7 mil.)	4,2 %

Izvor: obrada autora prema podacima EUROSTATA.

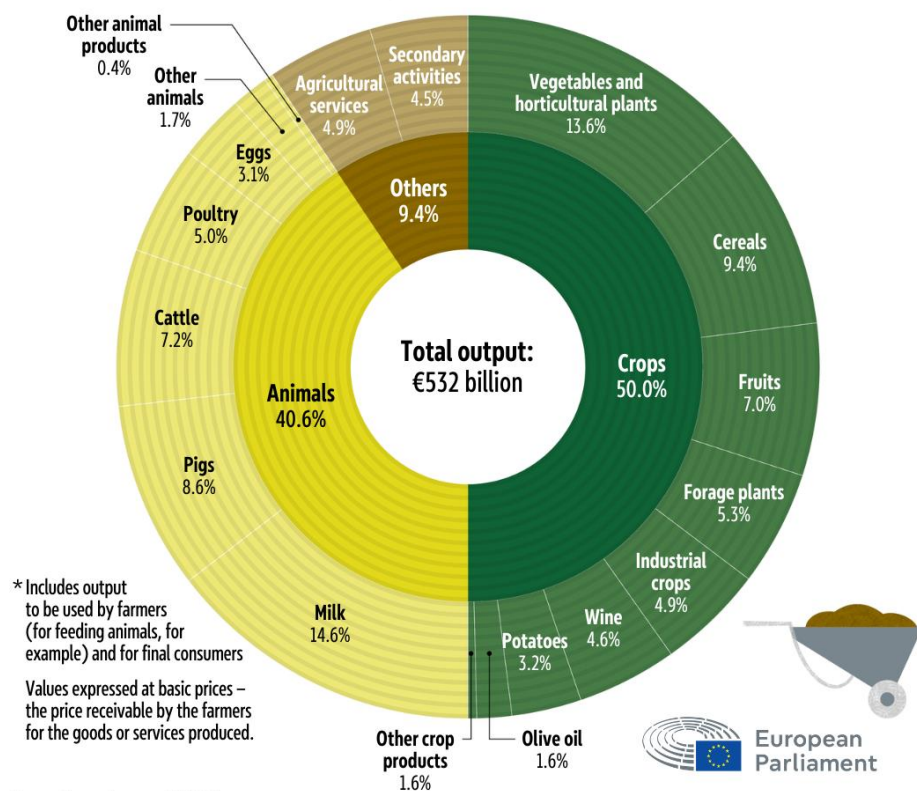
Usporedba strukture gospodarstva: EU, Hrvatska i odabrane države

	European Union	Austria	Croatia	Netherlands	Romania
Farms (Number)	9 067 300 (2020)	110 780 (2020)	143 920 (2020)	52 640 (2020)	2 887 070 (2020)
Family farms (percentage of all farms)	87.8% (2020)	92.7% (2020)	95.8% (2020)	85.1% (2020)	93.5% (2020)
Young farm managers (less than 35 years) (percentage of all farm managers)	6.5% (2020)	13.0% (2020)	7.2% (2020)	4.6% (2020)	5.8% (2020)
Older farm managers (55+ years) (percentage of all farm managers)	57.6% (2020)	31.9% (2020)	61.6% (2020)	54.7% (2020)	59.5% (2020)
Farm managers with full agricultural training (percentage of all farm managers)	10.2% (2020)	24.4% (2020)	2.4% (2020)	62.6% (2020)	0.7% (2020)
Gross value added of the agricultural industry (percentage of EU total)	100.0% (2024)	2.0% (2024)	0.7% (2024)	7.2% (2024)	4.0% (2024)
Value of crop output (percentage of EU total)	100.0% (2024)	1.5% (2024)	0.6% (2024)	7.3% (2024)	4.0% (2024)
Value of animal output (percentage of EU total)	100.0% (2024)	2.2% (2024)	0.5% (2024)	7.1% (2024)	2.8% (2024)

Izvor: EUROSTAT, 2025., <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/visualisations/agriculturefacts/#?geo=EU,AT,HR,NL>

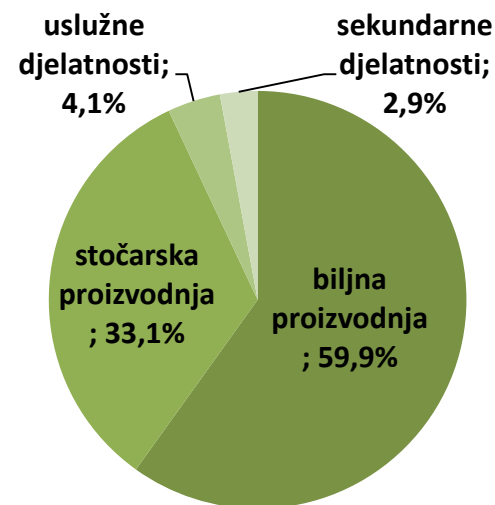
Vrijednost poljoprivredne proizvodnje EU-27, 2024.

Total EU agricultural output in value*

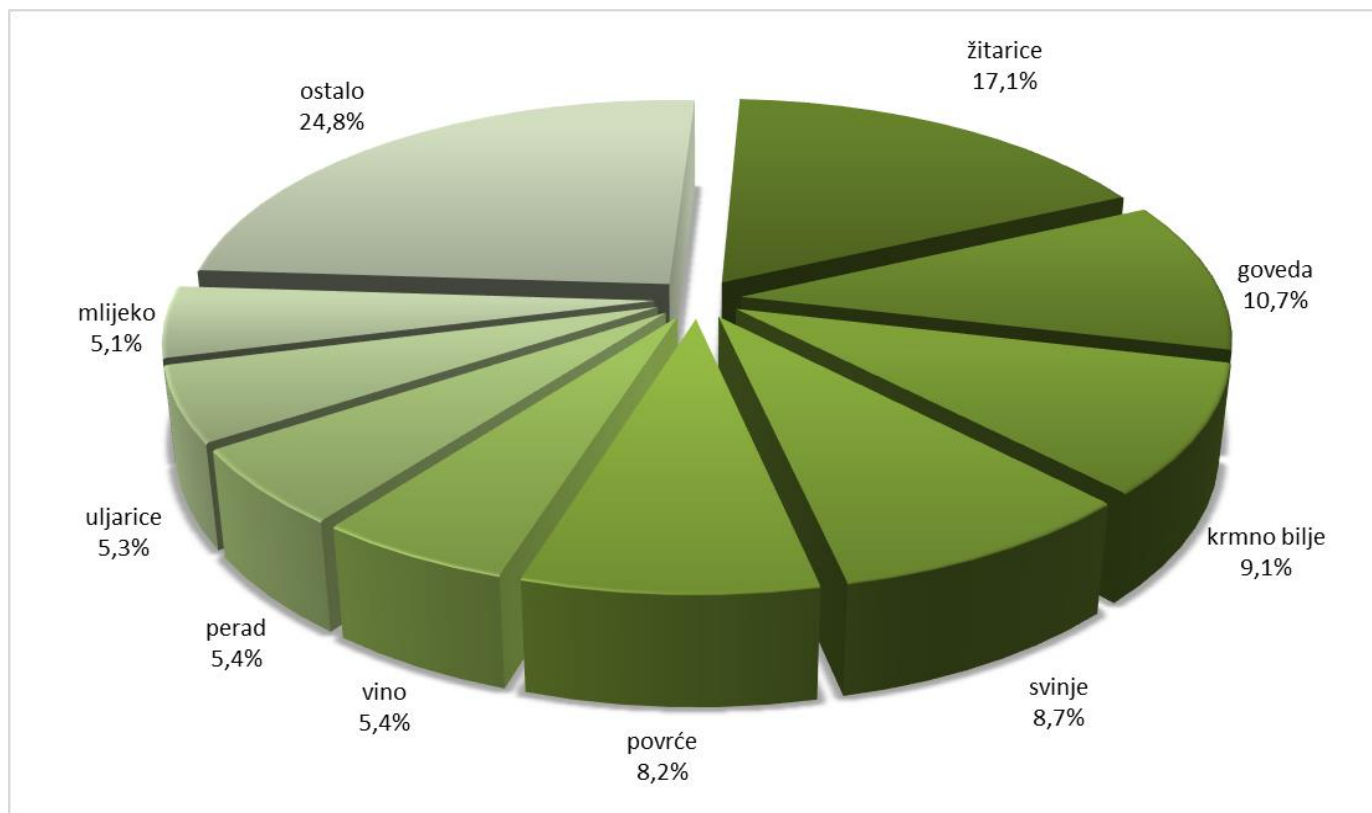

Source: Eurostat [aact_eaa01] (2024)

Hrvatska, 2024.

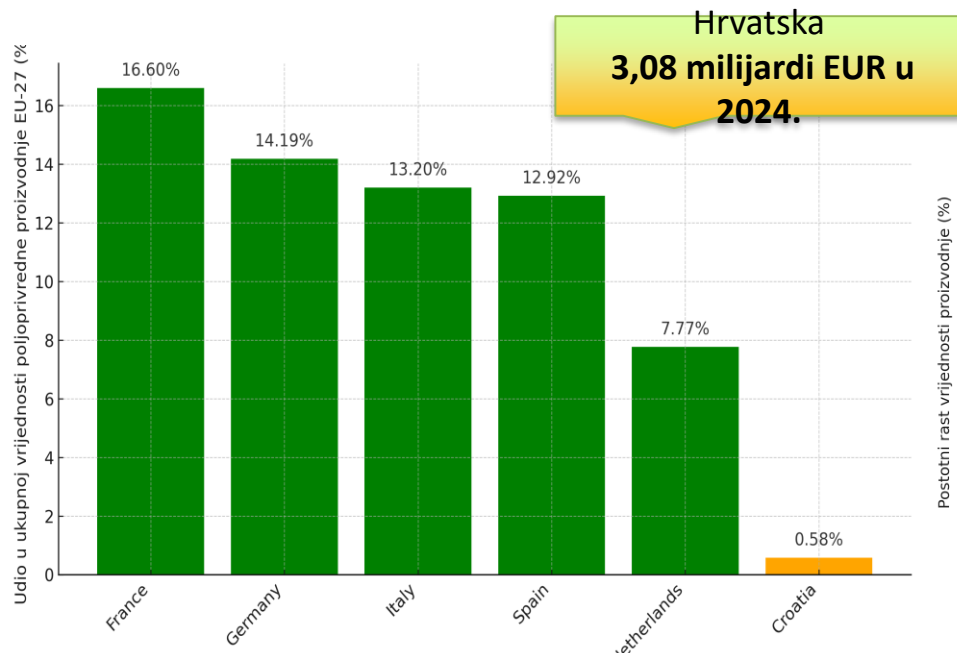

Struktura vrijednosti poljoprivredne proizvodnje po proizvodima u Hrvatskoj, 2024. godina

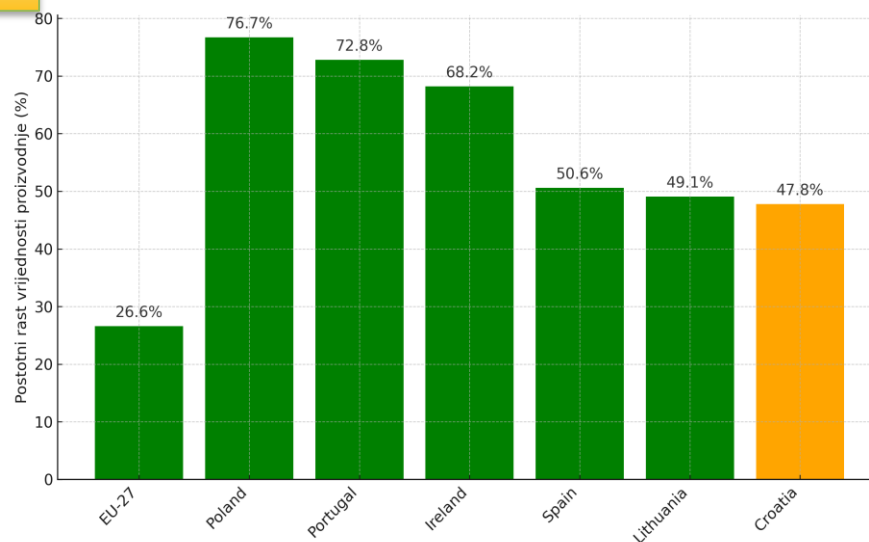

Vrijednost poljoprivredne proizvodnje EU-27 po zemljama

Top 5 zemalja prema udjelu u ukupnom
poljoprivrednom outputu EU-27 u 2024.

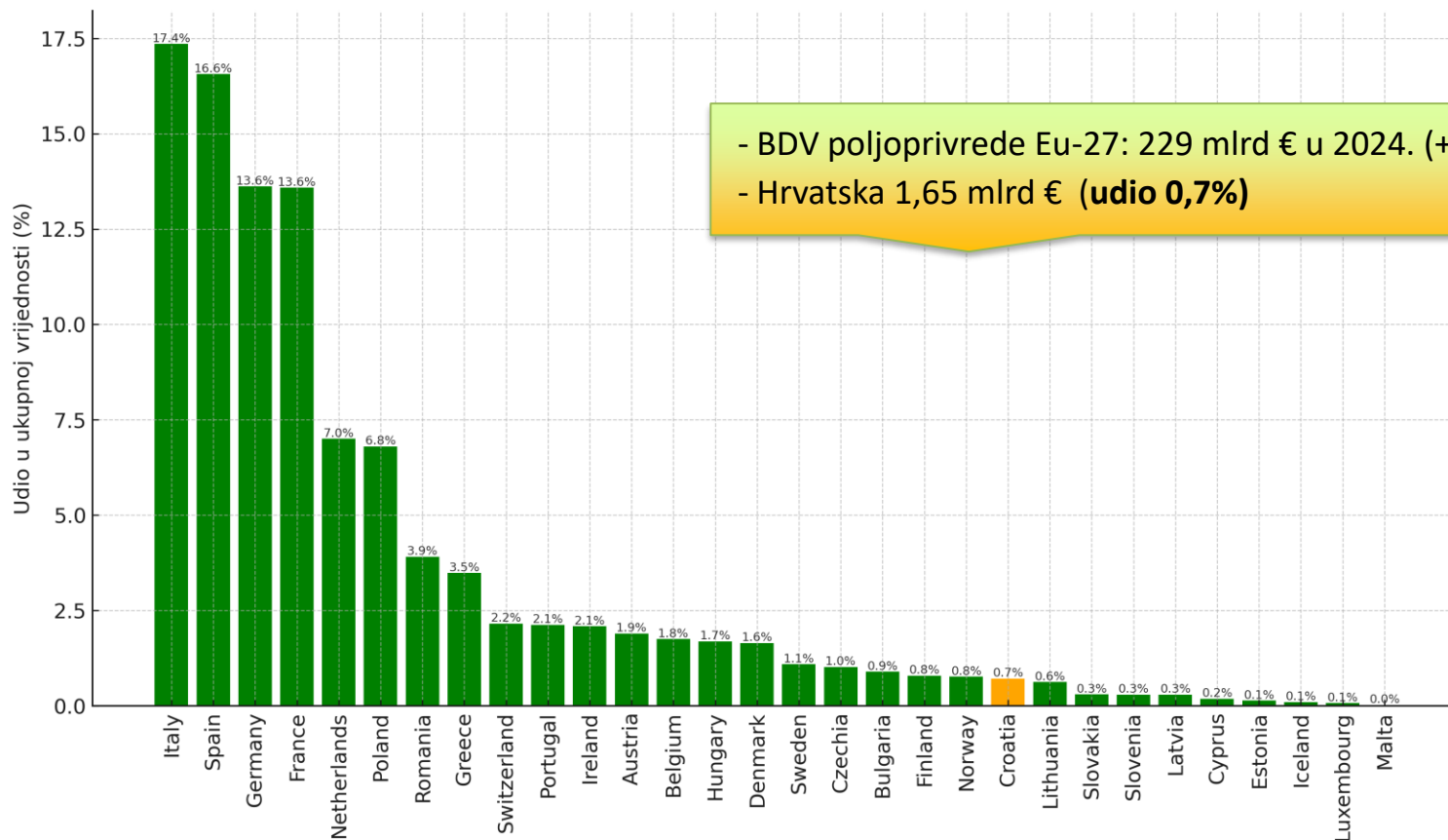
EU-27 – najveći rast (2015–2024)

Izvor: obrada autora prema podacima EUROSTATA.

To je **ukupna tržišna vrijednost poljoprivredne proizvodnje** (biljna + stočarska + usluge) po tekućim cijenama, cijene koje proizvođač ostvaruje, uključujući subvencije na proizvode, ali bez poreza (PDV), trgovačkih marži.

Bruto dodana vrijednost (BDV) EU-27 u 2024.

Što je BDV u poljoprivredi?

BDV = vrijednost proizvodnje – međufazna potrošnja (sjeme, pesticidi, gnojivo, energija itd.)

Mjeri čistu vrijednost koju poljoprivreda stvara u gospodarstvu. (snaga sektora)

Bruto dodana vrijednost (BDV) Hrvatska 2020. - 2024.

Bruto dodana vrijednost, u mil. eura

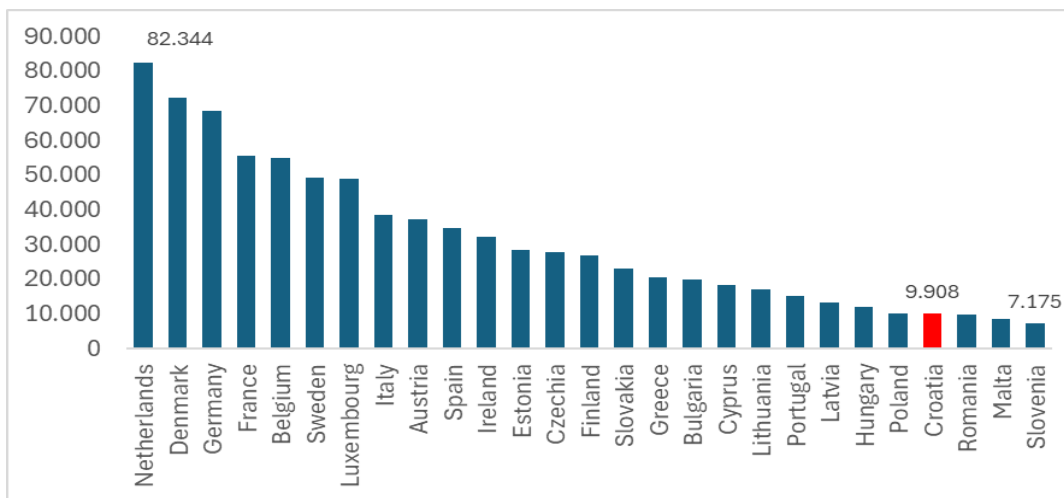

Produktivnost rada u poljoprivredi

- Učinkovitost rada
- Bruto dodana vrijednost / količina rada
- AWU = ekvivalent jedne osobe koja radi puno radno vrijeme tijekom cijele godine
- Produktivnost RH polj. iznosi 9.908 EUR/AWU – **MEĐU ZADNJIIMA U EU! (2022).**
- U EU najproduktivnija Nizozemska 82.344 EUR/AWU - visoko-tehnološka, obrazovana i snažno specijalizirana poljoprivreda.
Specijalizacija → veća produktivnost.

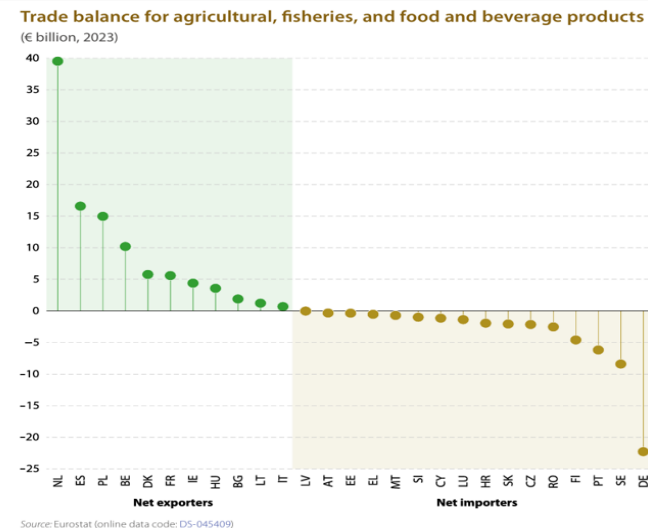

Vanjsko trgovinska razmjena

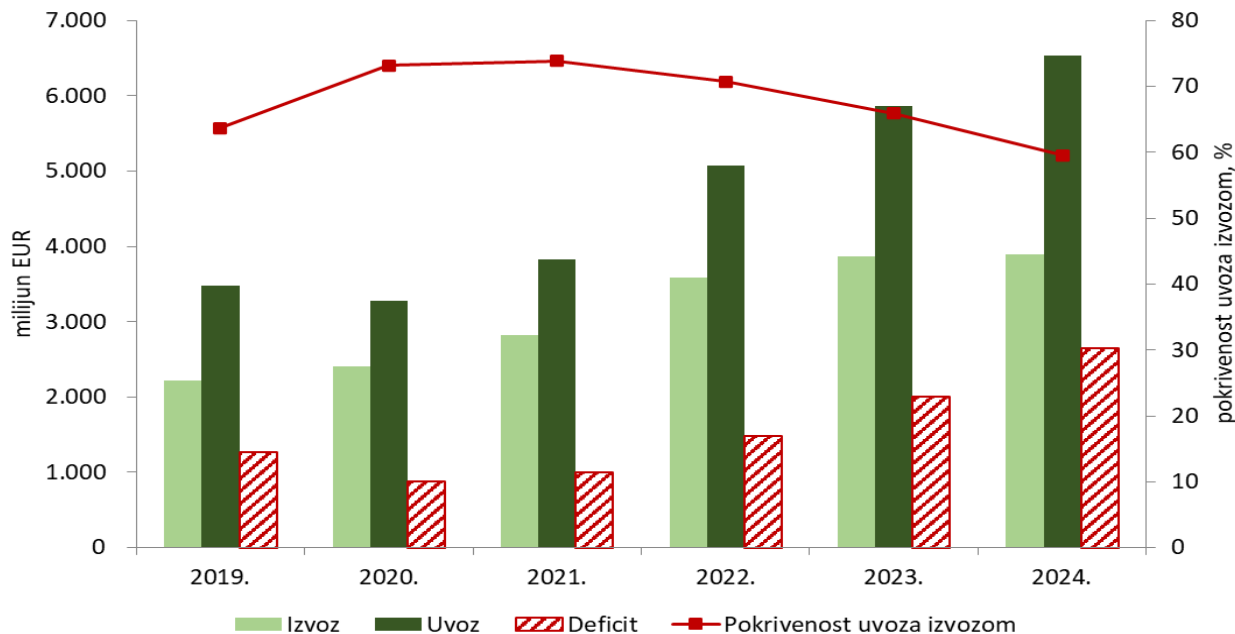

EU trgovina poljoprivredno prehrambenim proizvodima

- EU je neto izvoznik poljoprivredno prehramber proizvoda.
- Izvoz: 220 milijardi EUR
- Uvoz: 178 milijardi EUR
- Trgovinski suficit: **42** milijarde eura (2023.)
- **29,3 %** trgovine odvijalo se izvan EU-a, **70,7 %** trgovine odvijalo se unutar EU-a.
- Snažna konkurentnost sektora na globalnom tržištu.
- **Nizozemska** - najveći neto izvoznik (+35,9 mlrd €).
- **Njemačka** - najveći neto uvoznik (–23 mlrd €).

Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, Hrvatska

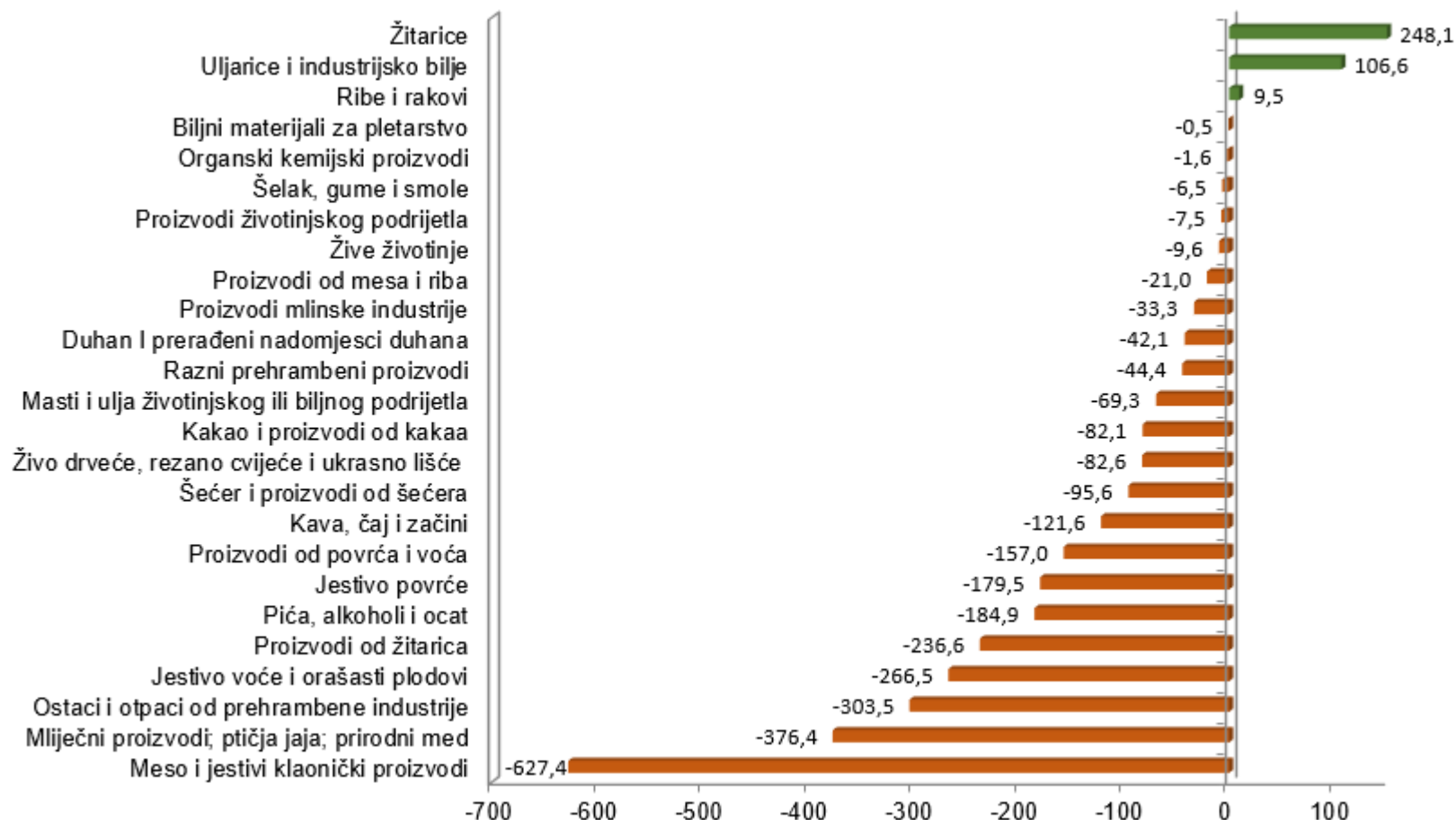
Godine	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Uvoz	3.480.879.327	3.279.672.839	3.822.379.206	5.068.516.347	5.866.431.819	6.538.861.088
Izvoz	2.217.682.273	2.401.218.595	2.823.520.490	3.586.582.301	3.865.206.556	3.893.480.921
Deficit (mil. EUR)	-1.263.197.054	-878.454.244	-998.858.716	-1.481.934.046	-2.001.225.263	-2.645.380.167
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	63,7	73,2	73,9	70,8	65,9	59,5

Rang-lista 10 država prema ostvarenom suficitu/deficitu u hrvatskoj poljoprivrednoj razmjeni u 2024.

država	ostvareni suficit (milijuna eura)	država	ostvareni deficit (milijuna eura)
Bosna i Hercegovina	302,8	Njemačka	-589,2
Crna Gora	93,4	Nizozemska	-497,1
Kosovo	91,0	Mađarska	-416,9
Italija	45,2	Poljska	-363,3
Libanon	36,3	Španjolska	-214,6
Japan	25,6	Austrija	-189,4
Ujedinjeni Arapski Emirati	25,1	Češka	-167,4
Srbija	24,7	Danska	-124,5
Kazahstan	19,1	Francuska	-122,6
Saudijska Arabija	18,9	Rumunjska	-107,9

(izvor: DZS; obrada: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, Zeleno izvješće za 2024.)

Trgovinska bilanca razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda po skupinama u 2024. (milijun eura)

(izvor: DZS; obrada: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, Zeleno izvješće za 2024.)

Samodostatnosti proizvodno potrošne bilance

Usporedba samodostatnosti HRV i EU

Kategorija	EU Europska unija	HR Hrvatska
+ PREDNOSTI	• Visoka samodostatnost i izvozna konkurentnost • Suficit - žitarice i mliječni proizvodi (sir i mlijeko u prahu), svinjetini i peradi • Suficiti u voću, povrću, maslinovom ulju i vinu (posebno južne članice)	• Visoka samodostatnost u: žitaricama (pšenica, kukuruz, ječam) • uljaricama (soja, suncokret, uljana repica) • pojedinom voću (mandarine, trešnje, višnje)
— SLABOSTI	EU NIJE samodostatna • uljarice i proteinski usjevi (ovisnost o uvozu soje) • Ovčje i kozje meso • Povremeni deficit šećera	HRV NIJE samodostatna (2024.) - voće 42%, povrće 54%, krumpir 51% - mlijeko: pad s 86% (2010.) na ~47% (2024.) - jaja: oko 92% - ovčje i kozje meso: 69%

Promjene samodostatnosti po sektorima u Hrvatskoj 2010. - 2024.

Žitarice:

rast 120 - 160%

Voće:

pad 59 - 45%

Povrće:

pad 63% - 52%

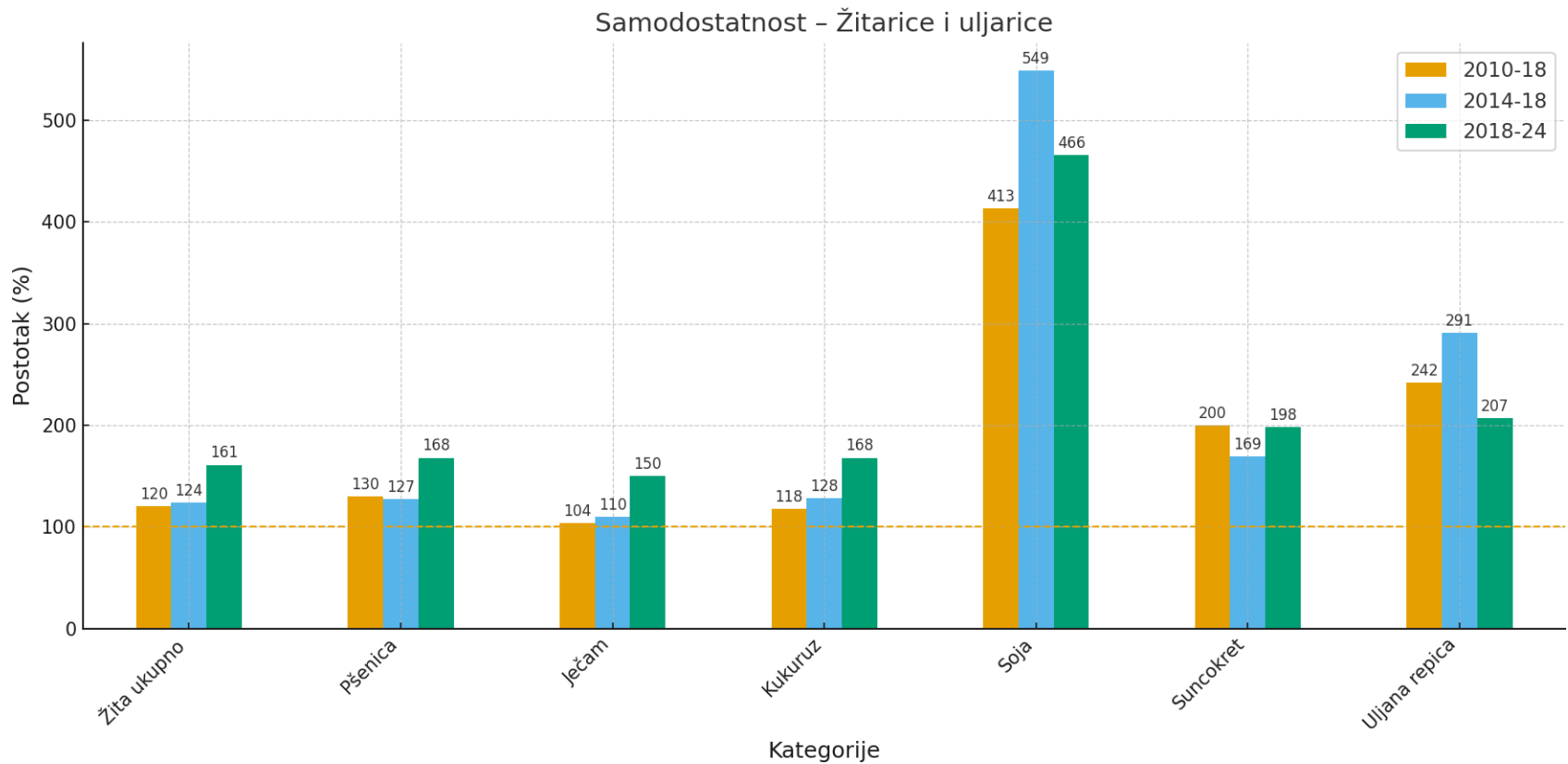
Meso:

pad 71% - 68%

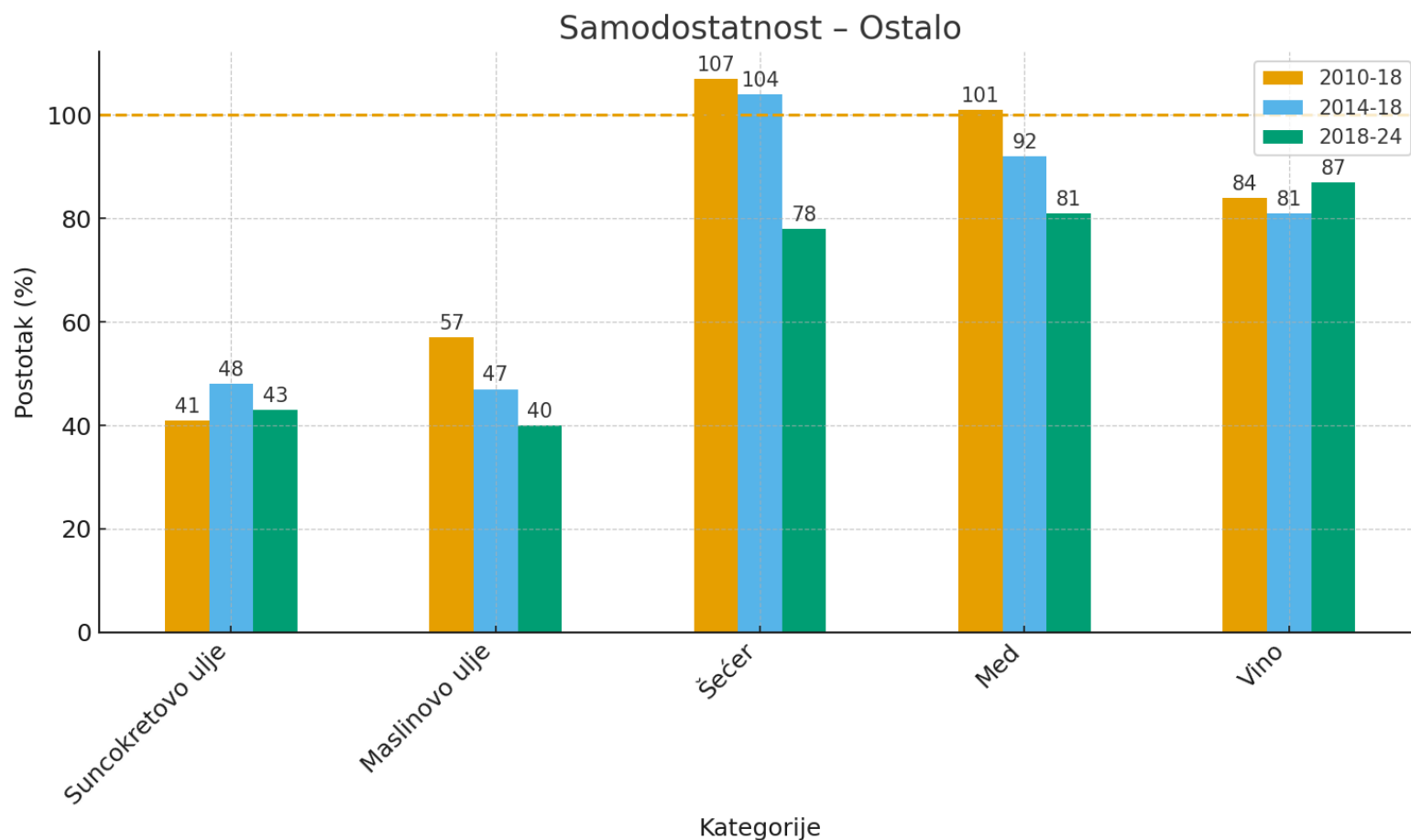
Mlijeko:

pad 74% - 47%

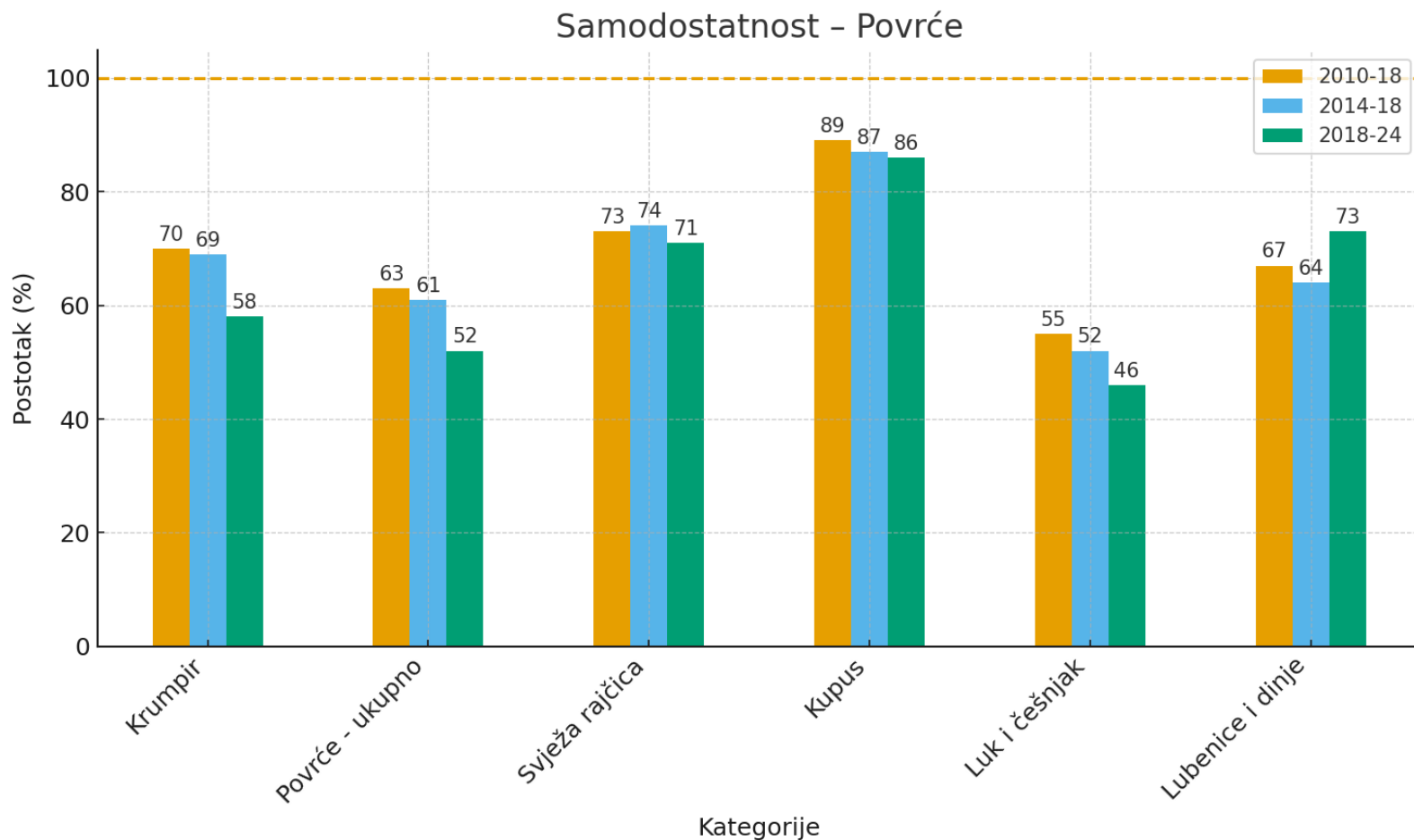
Samodostatnost žitarice i uljarice 2010. – 2024.

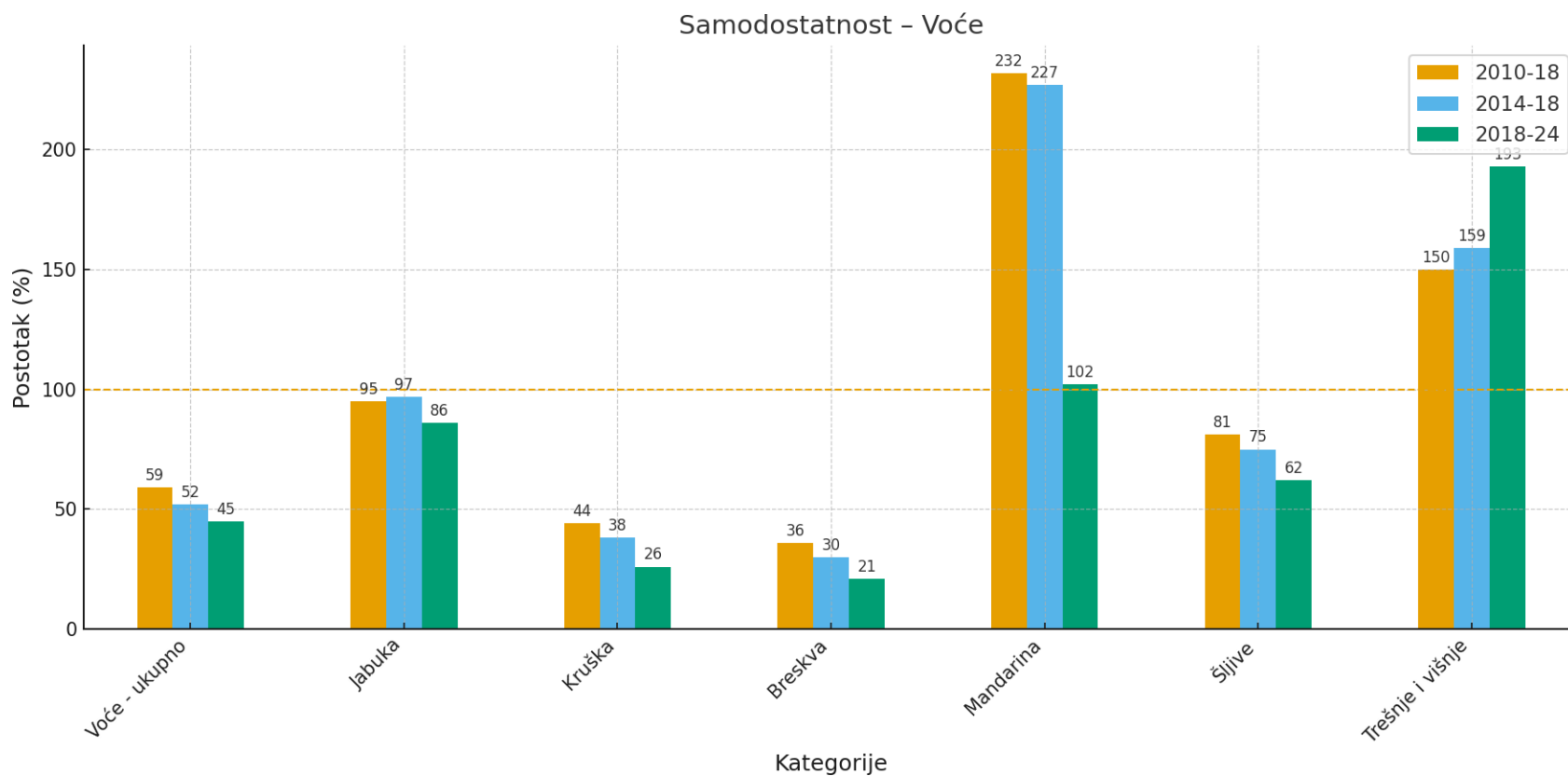
Samodostatnost biljna ulja, šećer, med i vino 2010. – 2024.

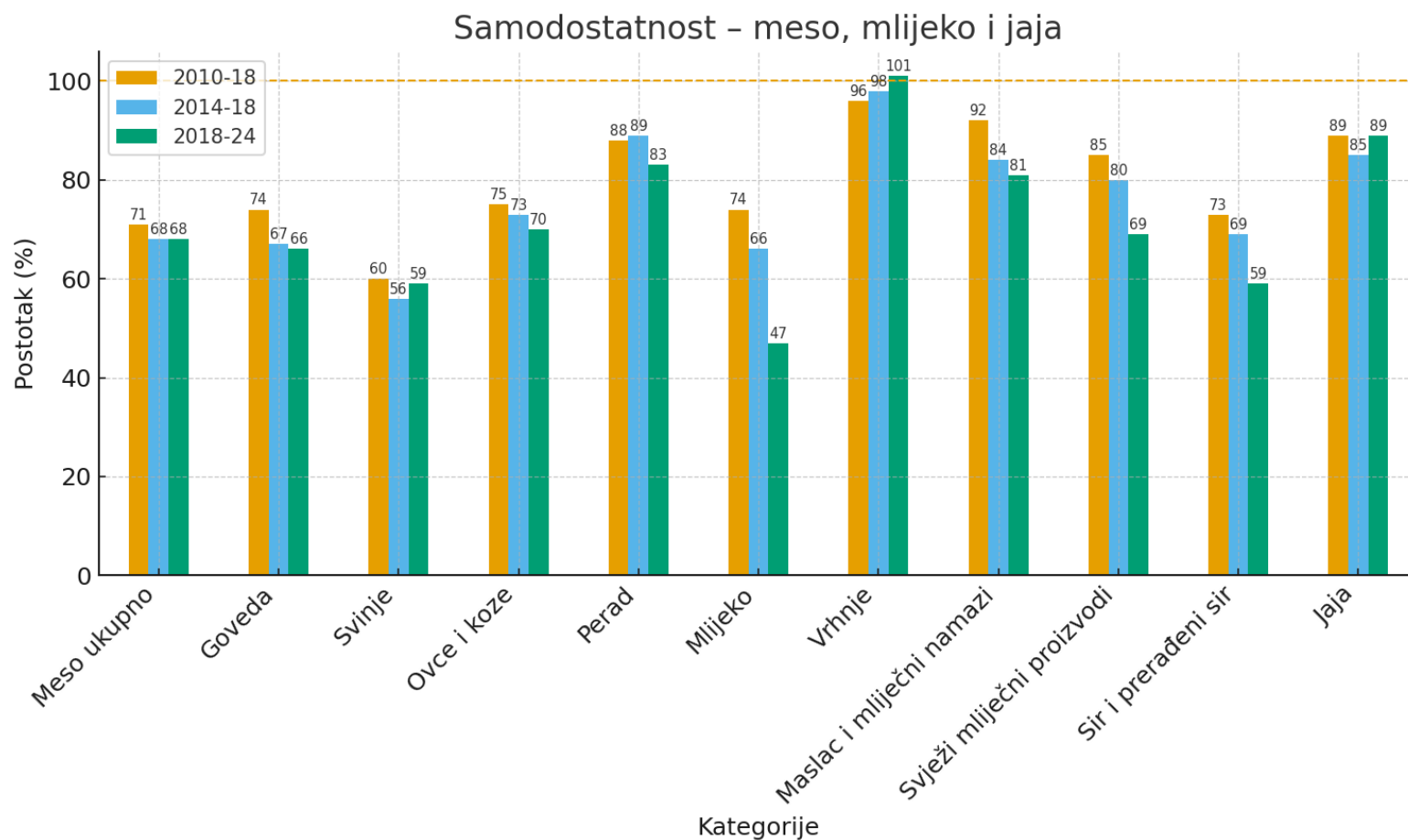
Samodostatnost povrća 2010. – 2024.

Samodostatnost voća 2010. – 2024.

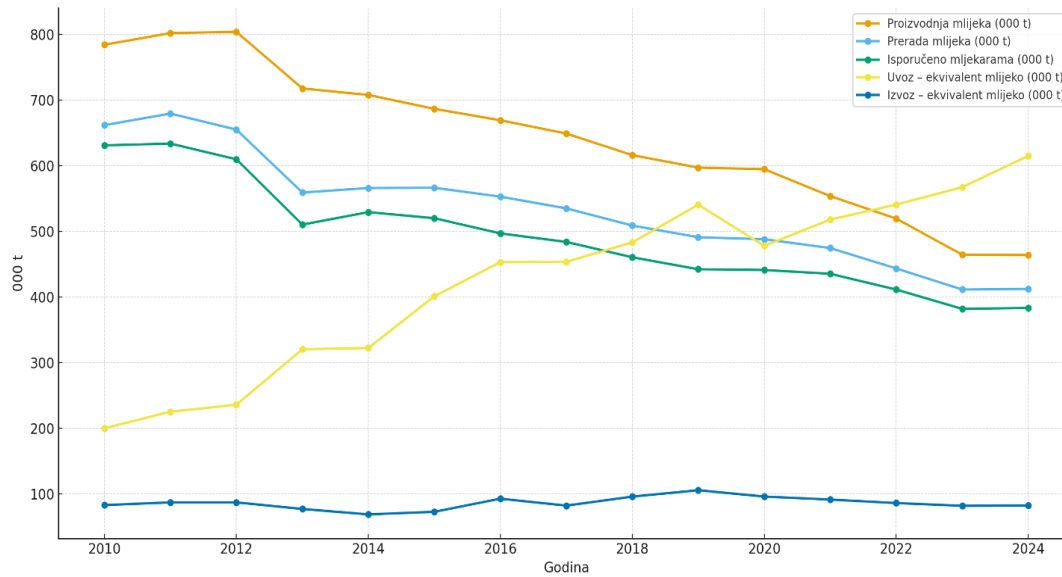

Samodostatnost meso, mlijeko, jaja 2010. – 2024.

KRITIČNO!

Tržište mlijeka

Raspodjela financijskih sredstava u programskom razdoblju 2023. – 2027.

Hrvatska

	Proračun EU-a, EUR	Nacionalno sufinanciranje, EUR	Ukupno, EUR
Izravna plaćanja	1.873.851.185	:	1.873.851.185
Sektorska potpora	52.947.558	9.541.953	62.489.511
Ruralni razvoj	1.458.079.005	352.019.751	1.810.098.756
Ukupno	3.384.877.748	361.561.704	3.746.439.452

Zaključci

- **Strukturni izazovi**

- Mali i rascjepkani posjedi
- Slaba stručna osposobljenost
- Starija populacija poljoprivrednika
- Slaba specijalizacija
- Niska produktivnost
- Nizak stupanj digitalizacije
- Slabo razvijene zadruge i lanci vrijednosti

- **Trendovi samodostatnosti**

- Pad samodostatnosti u ključnim sektorima: *mlijeko, povrće, voće*
- Visoka ovisnost o uvozu u sve više kategorija
- Biljna proizvodnja (žitarice i uljarice) *jedina stabilno suficitarna*

Hvala na pažnji!

Kontakt: zmesic@agr.hr